

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Особливості монологічного і діалогічного мовлення у дітей
молодшого шкільного віку з порушеннями зору

Виконала: здобувач освіти
групи СОБ(л)-4(2)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Лотарьова Крістіна Сергіївна
Керівник: Дергач М.А.
Рецензент: Ніколенко Л.М.
Нормоконтроль _____ Алла НАДТОЧІЙ

Запоріжжя
2025 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 54 с., 8 табл., 54 джерела.

Об'єкт дослідження – мовлення дітей молодшого шкільного віку з порушеннями зору.

Предмет дослідження – особливості розвитку монологічного і діалогічного мовлення у молодших школярів з порушеннями зору.

Мета дослідження – дослідити, визначити рівень та схарактеризувати особливості розвитку монологічного і діалогічного мовлення у молодших школярів з порушеннями зору.

На сучасному етапі розвитку спеціальної освіти усі зусилля мають спрямовуватися на соціалізацію та інтеграцію дітей з порушеннями психофізичного розвитку. На сьогодні актуальним є вирішення проблеми корекції складних порушень зору, що супроводжуються порушеннями мовлення. В умовах сучасного розвитку інклюзивної освіти перед закладами освіти стоїть завдання пошуку найбільш оптимальних шляхів корекції мовленнєвих порушень у дітей з порушеннями зору. Проблема порушень мовлення у даній категорії дітей привертає до себе увагу як зарубіжних так і вітчизняних фахівців у галузі тифлопедагогіки, психології та логопедії, адже мовленнєві порушення у дітей з порушеннями зору трапляються частіше, ніж у дітей із нормальним зором.

МОНОЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ, ДІАЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ,
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ, ДІТИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ,
ПОРУШЕННЯ ЗОРУ

ВСТУП

Актуальність дослідження. Мовлення є найбільш ранньою функцією, яка бурхливо розвивається в перші роки життя дитини. І вона ж зазвичай виявляється і більш вразливою. У ході розвитку мовлення дитина починає чітко виділяти смислове значення слова, продовжує наочно сприймати ознаки та якості предметів, які відходять на другий план.

Проблема мовленнєвого розвитку дітей з порушенням зору є надзвичайно актуальною і займає особливе місце в сфері їх психолого-педагогічної реабілітації. Оволодіння зв'язним мовленням є одним із головних завдань мовленнєвого розвитку дошкільників, вирішення якого залежить від мовленнєвого середовища, соціального оточення, індивідуальних особливостей особистості, особливостей розвитку, пізнавальної активності дитини тощо. В останні роки значно знизився рівень мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, в тому числі і дітей з порушеннями зорурізного характеру та тяжкості.

В системі спеціальної освіти залишається досить актуальною і соціально значимою проблема формування зв'язного мовлення в дітей з порушеннями у розвитку. Дана проблема знаходиться під пильною увагою дослідників у зв'язку з недостатністю чуттєвої основи мовлення, що пов'язано з неточністю, фрагментарністю, неповнотою уявлень про навколишній світ. Це обумовлює наявність у мовленні дітей з порушенням зору вербалізма, невміння співвідносити слова з конкретними ознаками і властивостями предметів, що впливає на зв'язне мовлення дітей. Основними симптомами в дітей із порушеннями зору є зниження гостроти зору, яскравості та контрастності зору, труднощі під час розгляду предметів, звуження поля зору тощо.

Є. Клопота відмічає, що в дітей із порушеннями зору можуть бути мовленнєві розлади, обумовлені патологією зорового аналізатору, а також

мовленнєві порушення, що мають первинний характер в основі яких лежать факторні причини: дислалія, ринолалія, дизартрія, заїкання, широко представлені системні порушення. Є. Синьова розрізняє дві групи дітей із різними формами аномального розвитку залежно від порушених функцій центральної нервової системи: 1) діти, у яких порушення зорової системи, що не несе в собі інших недоліків розвитку центральної нервової системи; 2) діти, у яких порушення зору поєднується з іншими формами аномального розвитку.

Обмежена активна взаємодія дітей із зоровою патологією з навколишнім, обмеженість соціальних контактів, бідність предметно-практичного досвіду дітей спричиняє уповільнений розвиток мовлення, в тому числі і зв'язного мовлення, та визначає його особливості.

Все це негативно впливає на розвиток зв'язного мовлення дитини з порушеннями зору вже на початковому етапі ознайомлення з навколишнім середовищем. У дитини з порушенням зорового сприймання виникають труднощі спонтанного накопичення сенсорного досвіду, що затримує формування смислової сторони мовлення, впливає на якість формування та розвиток зв'язного мовлення – діалогічного та монологічного. Відсутність або дефіцит мовленнєвого спілкування веде до різного роду спотворень особистісного розвитку, зростання проблем взаємодії з оточуючими людьми, появи серйозних складнощів в умінні адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях. Тому обрану тему кваліфікаційного дослідження «Особливості монологічного і діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями зору» вважаємо актуальною.

Об'єкт дослідження – мовлення дітей молодшого шкільного віку з порушеннями зору.

Предмет дослідження – особливості розвитку монологічного і діалогічного мовлення у молодших школярів з порушеннями зору.

Мета дослідження – дослідити, визначити рівень та схарактеризувати

особливості розвитку монологічного і діалогічного мовлення у молодших школярів з порушеннями зору.

Відповідно до мети визначено завдання дослідження:

1. Проаналізувати науково-методичну літературу з окресленої проблеми та узагальнити теоретичні підходи до розвитку монологічного і діалогічного мовлення в дітей з порушеннями зору.

2. Експериментальним шляхом визначити та охарактеризувати особливості розвитку монологічного і діалогічного мовлення в дітей молодшого шкільного віку з порушеннями зору.

3. Розробити методичні рекомендації для вчителів-логопедів з розвитку монологічного і діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями зору.

Методи дослідження. У процесі роботи було використано комплекс методів дослідження: теоретичні: аналіз науково-методичної літератури з окресленої проблеми дослідження; синтез, систематизація, порівняння, класифікація, узагальнення для з'ясування змісту базових понять дослідження; емпіричні: спостереження, бесіда, констатувальний експеримент; статистичні: кількісний та якісний аналіз отриманих даних.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що результати дослідної роботи можуть бути використаними у розробці корекційно-розвиткової роботи з дітьми молодшого шкільного віку з порушеннями зору.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота містить 8 таблиць. Загальний обсяг роботи складає 54 сторінки, з них 49 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

1. У ході роботи проаналізовано науково-методичну літературу з проблеми розвитку монологічного та діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями зору. Визначено, що зв'язне мовлення є складною формою мовленнєвої діяльності, яке включає дві основні форми – монологічне та діалогічне мовлення, що мають комунікативну функцію. Особливості розвитку зв'язного мовлення у дітей з порушеннями зору зумовлені обмеженим сенсорним досвідом, що негативно впливає на словниковий запас і семантичний зміст висловлювань. Казка була обрана як ефективний засіб для стимулювання розвитку монологічного та діалогічного мовлення у даної категорії дітей.

2. Експериментальним шляхом визначено, що рівень сформованості монологічного та діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями зору переважно знаходиться на середньому та низькому рівні. Для діагностики використовувались методики М. Гриньової (монологічне мовлення), Р. Левіної та А. Чулкової (діалогічне мовлення).

3. Розроблено та експериментально перевірено методику розвитку монологічного і діалогічного мовлення засобом казки, що передбачає дотримання системного підходу, онтогенетичних принципів, принципів наочності, послідовності та доступності. Під час занять використовувалися різні види роботи з казкою: переказ, інсценізація, творче переосмислення, які сприяли активізації мовленнєвої діяльності дітей.

Після впровадження методики у дітей експериментальної групи відзначено значне покращення рівня розвитку як монологічного, так і діалогічного мовлення. Зокрема, підвищилась здатність складати завершені висловлювання, встановлювати логіко-сміслові зв'язки, відтворювати тексти та брати участь у діалогах.

Отже, результати дослідження підтверджують ефективність застосування казки як засобу розвитку монологічного та діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями зору. Розроблена методика може бути рекомендована для використання в корекційно-логопедичній роботі.